

Toplum ve Hekim Yayın Kurulundan

İkibindokuz'da dünya genelinde yaşanan kapitalizmin yapısal krizinin - özü aynı olmakla birlikte- farklı coğrafyalardaki, farklı biçimlerdeki etkilerine 2010 yılında tanıklık ettik. Bununla birlikte, 2010'da sorunlarımızın altından kalkacağız iddiasındaki patronların yoğun gayretleri yazılı ve görsel basında yer almasından öteye, emek gücünü satarak yaşamak zorunda olanların yaşamlarına da yansdı. Daha da yoksullaştılar, daha da sağlıksızlaştılar. İşten atıldılar, okullara gidemediler, evsiz kaldılar, açlık ve sefalet yaygınlaştı. İkibinonbir başında dünya yeniden ısınıyor. Kuzey Afrika'da, Ortadoğu'da "devrim"lerden bahsediliyor. Tunus Devlet Başkanı altınlarıyla birlikte kaçtı, Mısır Devlet Başkanı otuz yılın ardından istifa etti. Şimdilerde Cezayir, Yemen, Suriye gibi ülkeler hatta İran için de benzer beklentiler sürüyor. Görünenlerin arkasında kalanları ve patronların televizyon ve gazetelerinde yer verilmeyenleri görünür kılmamanın tam zamanı. Evet söz konusu ülkelerde yıllardır iktidarda olan isimler gidiyor, muhtemelen birkaçında daha gidecek. Yeni isimler göreve gelecek de sistem değişecek mi, yeniden kurulan sistemlere tanıklık edecek miyiz? Gidişata bakılırsa hayır. Emperyalist odaklar, yükselen hoşnutsuzlukları ve örgütsüz-öndersiz muhalefeti sermayenin çıkarlarını tehlikeye atmadan çözmeyi-yönlendirmeyi başarıyor. Reel sosyalizmin varlığı döneminde göreve getirdiklerini görevden alıp yeni isimleri görevlendiriyorlar. İşçiler, emekçiler, işsizler, yoksullar özetle emek-gücünü satmak zorunda olanlar iktidara hala talip değillerken, isimler dışında değişecek bir şey de olmayacak. Büyük olasılıkla söz konusu ülkelerde patronların evrensel çıkarlarına yönelik politikalar birkaç on yıl daha rahatlıkla uygulanabilecek. Bununla birlikte, yaşanan gelişmeler Türkiye dahil birçok kapitalist ülkede geçici ve sınırlı da olsa sosyal haklarda yeni düzenlemelerin gerçekleşme olasılığını artırdı. Ancak bu tutum patronların ana planlarında hiçbir temel değişiklik yaratmadan sürdürülmeye çalışılacak. Bunun bir örneği de Türkiye ve sağlık hizmetleri.

2010 yılının bitimi, 2011 yılının başlangıcı Türkiye'de sağlık örgütlenmesinde özelinde birinci basamak sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde de bir bitişi ve bir başlangıcı tanımlıyor. Bundan böyle 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun hükümleri yerine, 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun hükümleri geçerli. Tabelalarda henüz silinememiş bile olsa sağlık ocakları yerine artık aile hekimliği merkezleri ve birimleri ile toplum sağlığı merkezleri var. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde entegre hizmet-kişiyeye ve çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile ayaktan tedavi edici sağlık hizmetlerinin bir arada sunumu- yerine kişiyeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile ayaktan tedavi edici sağlık hizmetleri birlikte, çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ayrıca sunuluyor. Hizmet sunumundaki bu parçalanmaya uygun olarak, artık bilinen içeriğinde ekip hizmeti de yok. Pratisyen hekim, ebe, hemşire, çevre sağlığı teknisyeni, şoför, tıbbi sekreter yerine yalnızca aile hekimi (pratisyen ya da uzman) ve aile sağlığı elemanı (mesleki adı kullanılmamak koşulu ile hemşire, ebe, acil tıp teknisyeni olabilir) var. Birinci basamakta kamunun hizmet birimi yerine-işletmecisi hekimin üzerinde vergi tabelası olan-serbest meslek icra mekanı eski adı ile doktor muayenehaneleri var. Birinci basamak sağlık hizmetinin sunulduğu mekanlar artık yalnızca kişisel işletmeler. Yanlış anlaşılmasın için belirtmekte yarar var; kişisel işletmelerde sunulan hizmetler kamu adına sunuluyor.

Hastanecilik hizmetleri de hükümet eliyle özel sektöre devredildi. Hastanelerin mülkiyeti de artık farklı. Hastanelerin neredeyse yarısının mülkiyeti kişi, şirket ve vakıflara ait yani özel. Bu pay 2011 yılında daha da artacak. Sağlık hizmetlerinde özelleştirmelerin tamamlanabilmesi için hastanecilik hizmetlerinin özelleştirilmesinin ardından kamu hastanelerinin mülkiyetinin de özelleştirilmesi sırada. Kamu Hastane Birlikleri Yasa Tasarısı'nın yasalaşmasının hemen ardından bu işlem de tamamlanacak.

Özel mülkiyete ait hastanelerin cirolarının ve müşterilerinin %95'ten fazlası kamudan. Özeline özelden hizmet satın alması yok denecek kadar az, tıbbi terimle mebzul miktarda. Özel hastaneler kar payı-kazancı yüksek işlemleri çok seviyor. Yoğun bakım hizmetleri ile komplikasyon riski düşük, kısa süreli yatış gerektiren her türlü cerrahi müdahale ve invaziv girişim özel hastanelerin önceliğini oluşturuyor.

Kamu, tedavi edici sağlık hizmetlerini özelden almayı tercih ederken devlet hastaneleri ve üniversite hastanelerinin payı azaldı, gelirleri düştü. Hükümet, Sağlık Bakanlığı hastanelerinin borçlarının silinmesi, vergi paylarının düşürülmesi, sözleşmeli personelin giderlerinin genel bütçeden karşılanması gibi icraatlarla korumacılık yapmak zorunda kaldı. Çünkü, Devlet hastaneleri ülke genelinde en yaygın olan, en yoksulların yaşadığı bölgelerde de bulunan dolayısıyla "seçmenin" büyük çoğunluğunun gitmek zorunda olduğu hastaneler. Söz konusu "yardımların" dışında tutulduklarından durumdan en fazla etkilenenler üniversite hastaneleri oldu. Birçoğu borç batağında, bir kısmı icraya verildi. Bir kısmı iflas ettiğini açıkladı.

Üniversite hastaneleri bütün olumsuz yönlerine karşın, Türkiye'de sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ve piyasaya devrinin tamamlanması önündeki halen en büyük engellerden biri olma özelliğini taşıyor. Öncelikle mezuniyet öncesi ve mezuniyet sonrası eğitimin de mekanı olmalarından, akademik ve toplumsal değerlerin her türlü erozyonuna rağmen varlığından, hükümetlerin gününbirlik politikalarından doğrudan etkilenmemelerinden kaynaklanan, farkında olmasalar da ve her türlü yıpranmışlığına karşın, gelenekselleşmiş kamucu kimliğe ve role sahipler. Sundukları tedavi hizmetlerinin özel sektör tarafından karşılanması, hatta karşılanmasına talep olunması bile günümüz koşullarında olumsal değil. Sağlık Bakanlığı verilerine göre komplikasyon riski yüksek olan, uzun süre bakım gereken-dolayısıyla kar edilemeyen-vakalar üniversite hastanelerinde çözümlenebiliyor. Üniversite hastanelerinin büyük çoğunluğu bu tür hizmetleri sundukları için mali olarak zor durumda.

Mali sıkıntıdan görev çıkartan bir grup üniversite yöneticileri bir araya gelerek Üniversite Hastaneleri Birliği Derneği'ni 2009 yılında kurdular. Kuruluş amaçları arasında doğrudan yer vermemiş olsalar da o günlerden bugünlere kadarki icraatları ve öncelikleri ile toplantı gündemleri ve metinleri göz önüne alındığında sağlık piyasasındaki paylarını artırabilmek temel hedef olarak öne çıkıyor. Başka bir açıdan baktığımızda bu yapı aracılığı ile üniversite hastaneleri de tıpkı özel hastaneler gibi pastadan aldıkları dilimi büyütme peşindedir. Halen varolan yapıları devam ettiği sürece bu olanaksız. Dernek, toplantılarında Sağlık Bakanlığı ve YÖK'ten farklı bir dil kullanıyor görüntüsünde olmakla birlikte, tek çözümü, üniversite hastanelerinin de sisteme bütünüyle entegre edilmesinde özetle, özel hastaneler statüsüne kavuşturulmasında gördüklerini izliyoruz.

Ulus ötesi ve taşeronu ulusal sermaye adına işlemleri hızla tamamlayan AKP Hükümeti, Türkiye'de sağlık hizmetlerinin piyasaya devrinin tamamlanması ile ilgili son işlemleri 2011 yılında gerçekleştirmek niyetinde olduğunu pek çok defa açıkladı. Kamu-özel sağlık yatırımları uygulaması ile birlikte üniversite hastanelerinin de kamusal niteliklerinin silinmesi bu yılın iki temel uygulaması olacak. Hem sağlık hizmetlerinin parası olana sunulması hem tıp eğitiminin niteliksizleştirilmesinin önüne geçebilmek için üniversite hastanelerinin kamusal kimliğinin korunması ve geliştirilmesi gerekiyor. Üniversitelerin, tıp fakültelerinin ve üniversite hastanelerinin her türlü giderlerinin genel bütçeden karşılanması ve döner sermaye işletmelerinin kapatılması talebi bunun için merdivenin ilk basamağı olacaktır.

Bu sayımızda Bülent Nazım Yılmaz arkadaşımızın hazırladığı Göç ve Sağlık dosyamızı sizlerle paylaşıyoruz. Konuyu bütün yönleri ile ele alma niyeti ve çabası dosya planlaması döneminde sağlanmış olmasına karşın, her zaman olduğu gibi makale hazırlama sözünde duran dostlarımızın katkıları ile sınırlı. Bununla birlikte, doyurucu bir dosya oldu. Bu sayıda yer veremediğimiz yazılarımızı gelecek sayımızda sizlerle paylaşacağız.

Dostlukla.